

ΕΚ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ ΤΗΣ ΒΕΝΕΤΙΑΣ

Α'. — ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΕΛΙΣ ΤΗΣ ΧΙΟΥ

Ἐξ ἀμεκδότων ἐκθέσεων Βενετῶν προροητῶν
τοῦ στόλου.

πόλεμος μεταξύ Τούρκων καὶ Βενετῶν, γνωστὸς ἐν Ἑλλάδι, ὡς πόλεμος τοῦ Μοροζίνη, ἐξηκολούθει ἀπὸ τοῦ 1684. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο οἱ Βενετοὶ, πλὴν τοῦ Μωρέως, κατέκτησαν καὶ πολλὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου, ἐπεδίωκον δὲ τὴν κατάκτησιν καὶ τῶν μεγάλων πρὸς τὰ στενὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως νήσων.

Τὰ πράγματα ὅμως εἶχον κάπως μεταβληθῆ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μοροζίνη, καὶ οἱ Βενετοὶ εἶχον ἔλλειψιν μεγάλων στρατηγῶν.

Ἀπὸ καιροῦ τὰ βλέμματα τῶν Βενετῶν ἦσαν ἐστραμμένα πρὸς τὴν μεγαλόνησον Χίον, ἀλλὰ λόγῳ τῆς θέσεως αὐτῆς τὸ ἐγχείρημα καθίστατο δύσκολον. Παρὰ τὰς δυσκολίας ταύτας, ἡ κατὰ τῆς νήσου ἐκστρατεία ἀπεφασίσθη καὶ αἱ πρὸς τοῦτο παρασκευαί ἐξηκολούθησαν καθ' ὅλον τὸ θέρος τοῦ 1694. Περὶ τὰ τέλη τοῦ Αὐγούστου, ὁ στόλος τοῦ Ἀγ. Μάρκου ἦτο καθ' ὅλα ἕτοιμος, καὶ εὐρισκόμενος ἐν Τήνῳ ἀνέμενε οὖριον ἄνεμον, ὅπως πλεύσῃ κατὰ τῆς νήσου. Τὴν 6 Σεπτεμβρίου ἀπεφασίσθη ἡ ἀναχώρησις παντὸς τοῦ στόλου, καὶ τῶν συμμαχικῶν ἐνισχύσεων τοῦ Πάπα καὶ τῶν Μελιταίων Ἰπποτῶν, καὶ τὴν ἐπομένην ἠγγυροβόλει εἰς τὰ ὕδατα τῆς Χίου.

Τὴν 8 Σεπτεμβρίου ἤρξατο ἡ ἀποβίβασις, ὑπὸ τὴν διοί-

κῆσιν τοῦ ἀρχιστρατήγου τῶν κατὰ ξηρὰν δυνάμεων, στρατάρχου Στενχάου, καὶ τὴν προστασίαν τοῦ πυροβολικοῦ τοῦ στόλου. Ἡ ἀντίστασις τῶν Τούρκων κατὰ ταύτην ὑπῆρξε μηδαμινή, διότι φαίνεται ὅτι δὲν ἀνεμένετο ὑπ' αὐτῶν καὶ ἐξελήφθη ὅτι ἐπρόκειτο μᾶλλον περὶ αἰφνιδιασμοῦ. Πρῶτοι ἀποβιβασθέντες ἦσαν οἱ Δαλματοί, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ στρατηγοῦ Γκίκα, ἠκολούθησαν δὲ τὰ ἄλλα στρατεύματα, τὰ ὁποῖα ἀποβιβαζόμενα ἀνεπτύσσοντο εἰς διπλὴν φάλαγγα ἐν τάξει μάχης, εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζωσι δύο στρατιάς, αἵτινες ἐκ δεξιῶν καὶ ἐξ ἀριστερῶν νὰ πιέζωσι κυκλωτικῶς τοὺς Τούρκους, ἀποτελέσαντας οὕτω τὸ κέντρον τῆς Βενετικῆς παρατάξεως, ἐπὶ τῶν πρὸ τῆς πόλεως ὑψωμάτων.

Διὰ τῆς εὐστόχου ταύτης ἀναπτύξεως ἠνάγκασαν τοὺς Τούρκους νὰ ὑποχωρήσωσι μέχρι τῆς πόλεως, εἰς τὰ πρόθυρα τῆς ὁποίας ἐφθασαν καὶ οἱ Βενετοὶ περὶ τὴν ἐσπέραν, καταλαβόντες τὰς οἰκίας τοῦ προαστείου.

Τὴν αὐγὴν τῆς ἐπομένης διατάχθη ἡ ἀνίχνευσις τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἡ ἀναγνώρισις τῆς πόλεως, ὃ δὲ Συνταγματάρχης Μανέτας, ἠγούμενος τοῦ σώματος τῶν λεβέντηδων (Ἑλλήνων), νὰ ἐνεργήσῃ ἐφοδον, ὅπως ἀπωθήσῃ τοὺς Τούρκους πρὸς τὸ φρούριον. Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι πολυπληθέστεροι τούτων, ἐξηνάγκασαν αὐτοὺς νὰ σταματήσωσι τὴν ὁρμὴν των, καὶ νὰ ἀναμείνωσι τὴν ἐνίσχυσιν τῶν γρεναδιέρων, ἧτις δὲν ἐβράδυνε νὰ φανῇ ὑπὸ τὸν ταγματάρχην Sant-Ilario, ἐκ τετρακοσίων ἀνδρῶν. Ἡ νέα αὕτη ἀπόπειρα ἐπέτυχε, καὶ οἱ Βενετοὶ εὐχερῶς πλέον εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, ὑποστηριζόμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ πυροβολικοῦ, διοικουμένου ὑπὸ τοῦ Μελταιίου ἱππότου Cittadella, ἐξαναγκάσαντες τοὺς Τούρκους νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὸ φρούριον. Οἱ Βενετοὶ τότε κατέλαβον τὰ οἰκήματα τὰ ἐκατέρωθεν τῶν δύο μεγάλων ὁδῶν τῶν ἀγουσῶν εἰς τὴν πλατεῖαν πρὸς στρατωνισμόν.

Τὴν 10 Σεπτεμβρίου ὁ στρατάρχης ἐνήργησε γενικὴν ἐπιθεώρησιν τοῦ στρατεύματος, μετὰ τὸ πέρασ τῆς ὁποίας διέταξε τὴν ἀναγνώρισιν τοῦ φρουρίου, προκειμένου νὰ ἀρχίσῃ ἡ πολιορκία καὶ ἡ ἐπίθεσις, διέταξε ὡσαύτως τὴν ἀνέγερσιν πυροβολείων, πυροβόλων καὶ ὀλμοβόλων ἔναντι

τοῦ φρουρίου, τὴν ὁποίαν ἀνέθεσεν εἰς τὸν διοικητὴν τῶν κατέργων Ἀλβίτζε Μοτσενίγον Γ', ἔχοντα ὑπὸ τὰς διαταγὰς του τὸ πλῆθος τῶν κατεργαρέων.

Τὴν 11 Σεπτεμβρίου ἤρξατο ὁ βομβαρδισμὸς διαρκέσας μέχρι τῆς 15, ἡμέρας τε καὶ νυκτός, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκάησαν πολλὰ τῶν κτιρίων τοῦ φρουρίου, καὶ κατέπεσε μέρος τοῦ ἔξωτερικοῦ τείχους. Παραλλήλως πρὸς τὴν ἐνέργειαν ταύτην, κατεσκευάσθησαν δύο βαθύτατοι ὑπόνομοι, αἵτινες ἐν καιρῷ ἀνατιναχθεῖσαι, ἐπλήρωσαν διὰ χώματος μέρος τῆς περιφερικῆς τάφρου τοῦ φρουρίου, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δύνανται τὰ στρατεύματα νὰ διέλθωσι πρὸς κυρίευσιν αὐτοῦ. Συμπληρωθείσης οὕτω τῆς προετοιμασίας διὰ τὴν τελικὴν ἔφοδον ὁ Γενικὸς καπετάνος¹ διέταξε νὰ ὑψωθῇ λευκὴ σημαία καὶ δ' ἐπιστολῆς του ἐκάλεσεν εἰς παράδοσιν τοὺς Τούρκους, τῶν ὁποίων διοικητὴς ἦτο τότε ὁ Χασὰν πασᾶς, γαμβρὸς τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Δ'.

Ὁ πασᾶς ἐδέχθη ἀμέσως τοὺς ὄρους τῶν Βενετῶν, ἀπέστειλε δὲ τέσσαρας ἐκ τῶν ἀξιωματικῶν του, ὅπως ὑπογράψωσι τὴν ἀνακωχὴν, καὶ συζητήσωσι τοὺς ὄρους τῆς παραδόσεως, οἵτινες μετὰ μακρὰς συζητήσεις συνωφίσθησαν εἰς τὰ ἑξῆς:

1) Ἐκκένωσις τῶν φρουρίων ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν, τῶν Βενετῶν δικαιομένων ἐν τοσούτῳ νὰ καταλάβωσι τὸ πρὸς τὴν θάλασσαν μέρος τοῦ φρουρίου καὶ μίαν τῶν Πυλῶν αὐτοῦ.

2) Νὰ ἐπιτραπῇ εἰς τοὺς Τούρκους ἡ διαπεραίωσις εἰς

¹ Οἱ Βενετοὶ, ἅμα ὡς εὗρισκοντο εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν, ἀντικαθίστων τὸν ἐν καιρῷ Εἰρήνης Γεν. προνοητὴν θαλάσσης, διὰ τοῦ Γενικοῦ Καπετάνου (Capetan General), ὅστις εἶχε τὴν ἀρχιστρατηγίαν, κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν, καὶ τὴν εὐθύνην ἀπέναντι τῆς πολιτείας. Ἐκτὸς τοῦ ἀρχιστρατήγου τούτου, οἱ Βενετοὶ κατὰ τοὺς πολέμους αὐτῶν προσελάμβανον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ξένους μεγάλους στρατηγούς, εἰς οὓς ἀνέθετον τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατεύματος, πολλάκις ἀπονέμοντες αὐτοῖς τὸν τίτλον τοῦ στρατάρχου, ὑπὸ τὸν ἔλεγχον ὁμοῦ τοῦ Βενετοῦ Γεν. Καπετάνου. Πολλάκις οἱ στρατάρχαι οὗτοι ἦσαν ἔξοχοι στρατηγοὶ, ἀποστελλόμενοι καὶ ὑπὸ τῶν συμμάχων τῶν Βενετῶν, ὡς λ.χ. ὁ Β. Κολλεόνης, ὁ Λουκῆνος del Veme (1363) ὁ Κένισμαρκ, ὁ Στενχάου κ.λ.π.

Τσεσμέ, μετὰ τῶν ὄπλων καὶ ἀποσκευῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των, ὅσοι ἔχουσιν οἰκογενείας, ὑπὸ τὸν ῥητὸν ὄρον τῆς παραδόσεως πρὸς τοὺς Βενετούς ὄλων τῶν δούλων, μαύρων Ἰουδαίων καὶ ἀρνησιθρήσκων, καὶ τῆς ἀπελευθερώσεως πάντων τῶν κρατουμένων Χριστιανῶν, εἴτε δούλων, εἴτε ἐλευθέρων ἀνεξαρτήτως τάξεως φύλου ἢ ἡλικίας.

Αἱ συμφωνίαι αὗται ἐτηρήθησαν ἀπαρεγκλίτως ἐκαστέρωθεν.

Διαρκούσης ὅμως τῆς παραδόσεως, ἐφάνησαν εἰς τὸ στενὸν τῆς Χίου πλέοντα τὰ πλοῖα τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, συμποσούμενα εἰς 20 Σουλτάνας καὶ 30 κάτεργα, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ Καπετᾶν πασαῖ. Πληροφορηθεὶς τοῦτο ὁ Γεν. Καπετᾶνος, καὶ φοβηθεὶς μὴ ἐκ τῆς θέας τοσοῦτου στόλου οἱ Τούρκοι μεταβάλωσι γνώμην, διέταξε τὴν συγκέντρωσιν παντὸς τοῦ Βενετιτοῦ στόλου πρὸς καταδίωξιν του. Ἄλλ' ὁ Τουρκικὸς στόλος φαίνεται ὅτι δὲν ἦτο εἰς κατάστασιν νὰ ναυμαχίῃ καὶ ἀπέφυγε τὴν σύγκρουσιν, τραπείς πρὸς τὴν Σμύρνην, ἀφ' οὗ ἐπὶ τετραήμερον κατεδιώκετο ὑπὸ τοῦ Βενετικοῦ.

Τὴν ἐπομένην τῆς ἀναχωρήσεως τῶν Τούρκων ἐκ τοῦ φρουρίου, ἐγένετο ἡ καταμέτρησις τοῦ ὕλικου, εὐρέθησαν δὲ πλεον τῶν διακοσίων πυροβόλων ὀρειχαλκίνων, σφαῖραι σιδηραῖ, καὶ πολλὰ ἄλλα σιδηρικά, πλῆθος κιβωτίων γρανατῶν (χειροβομβίδων), χελῶναι μολύβδου, πυρῆτις εἰς μεγάλην ποσότητα, καθὼς καὶ διπυρίτης, ξυλεία ναυπηγήσιμος καὶ κατάρτια ἔτοιμα. Πλὴν τούτων ἐγένοντο λεία τῶν Βενετῶν πλεῖστα καῖνια, ἀνήκοντα εἰς Τούρκους, καὶ τὸ σπουδαιότερον τρία πλοῖα ἐξηρητημένα καθ' ὅλα, μπεϊλέρ-κάτεργα, ὑπὸ τὴν διοίκησιν τὸ μὲν τοῦ Μαχμουτ μπέη τῆς Εὐβοίας, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ Ματζαμάκα, καὶ τὸ τρίτον ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ Μπέη τῆς Ρόδου. Τούτων ἐπέβαινον εἰς ἑκαστον ὑπερεξακόσισι κατεργαροῖσι ἀλυσόδετοι, πάντες Χριστιανοί, οἵτινες ἀμέσως ἀπληλευθρώθησαν.

Οἱ εἰς Τσεσμέ διαπεραιωθέντες Τούρκοι ἀνήρχοντο εἰς ἕξ χιλιάδας, ἕξ ὧν τρεῖς χιλιάδες στρατευσίμων· εὐρέθησαν δὲ ἐντὸς τοῦ φρουρίου ὑπερχίλιοι νεκροὶ φονευθέντες κατὰ τὸν βομβαρδισμόν.

Αἱ ἐν γένει ἀπώλειαι τῶν Βενετῶν, κατὰ τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην, ὑπῆρξαν ἑκατὸν νεκροὶ καὶ ἰσάριθμοι τραυματῖαι.

Πρὸς πανηγυρισμὸν τῆς νίκης ταύτης, ἦν κατώρθωσαν ἀντὶ τοσοῦτο μικρῶν ἀπωλειῶν, ἐγένετο πάνδημος δοξολογία ἐν τῷ Τζαμῖω τοῦ φρουρίου, ὅπερ ἄλλοτε ἦτο ναὸς χριστιανικὸς ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγ. Δομνίκου. Τῆς δοξολογίας ἔχοροστάτησεν ὁ Λατῖνος ἀρχιεπίσκοπος Σεβ. Μπαλσαρίνης.

Συμφώνως πρὸς τὴν ὑπογραφείσαν συνθήκην τῆς παραδόσεως τῆς Χίου, ὁ Γεν. Καπετᾶνος ἀνέβηκεν εἰς τὸν προνοητὴν τοῦ στόλου Κουερίνην, νὰ κανονίσῃ τὰ τῆς ρυμουλκίσεως τῶν μεταγωγικῶν εἰς Τσεσιέ, κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ὁποίου εἰς Χίον, ἐγένετο γνωστόν, ὅτι διαταγῇ τῆς Πύλης ἐκατατομήθησαν ὁ καπετὰν πασαῶς, δύο μοίραρχοι, καὶ ἕξ μπέηδες κατέργων, ὡσαύτως καὶ ὁ βαλῆς Σμύρνης οἱ μὲν πρῶτοι διότι δὲν ἔδραμον εἰς βοήθειαν τῆς ἀλωθείσης Χίου, ἀποφυγόντες τὴν σύγκρουσιν μετὰ τοῦ Βενετικοῦ στόλου, ὁ δὲ τελευταῖος διότι ἐπέτρεψε τὴν εἴσοδον τοῦ στόλου εἰς Σμύρνην.

Μέχρι τοῦ Δεκεμβρίου οἱ Βενετοὶ ἐν Χίῳ παρέμενον ἡσυχοὶ, ὅτε τῇ 19 τοῦ μηνὸς τούτου ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸν λιμένα γαλλικὴ ταρτάνα, ἣτις ἐπληροφόρησεν ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος, ἀποτελούμενος ἕξ εἴκοσι Σουλτανῶν, εἴκοσι τεσσάρων κατέργων καὶ ἄλλων μικρῶν σκαφῶν, κατήρχετο ἐκ τῶν Δαρδανελλίων σκοπῶν νὰ καταναυμαγήσῃ τὸν Βενετικόν. Τὴν πληροφορίαν ταύτην οἱ Βενετοὶ ἤκουσαν μετὰ μεγάλης ἀνησυχίας καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ περιπολῶσι, ἀλλὰ μέχρι τῆς 17 Ἰανουαρίου 1695, οὐδόλως ἀνεφάνη, ὡς ἐκ τούτου ἀπεφάσισαν νὰ προσορμισθῶσιν εἰς Χίον, ὄχι μόνον, ἀλλὰ καὶ νὰ θέσωσιν ὑπὸ ἐπισκευὴν τὰ κότεργα, καταλιπόντες εἰς τὸν ὄρμον τῆς νησίδος Σπαλμαδόρας τὰ μεγάλα πλοῖα τοῦ στόλου διὰ τὴν φρούρησιν τοῦ στενοῦ. Ἐφησυχάσαντες μετὰ τοῦτο ἐσκέφθησαν περὶ μονιμωτέρας ἐγκαταστάσεως, καὶ οἱ διάφοροι ἀρχηγοὶ ἐξέλεξαν τὰς μεγαλοπρεπεστέρας οἰκίας πρὸς κατοικίαν αὐτῶν, χάριν δὲ τῶν ἀπόκρων ἐπεδόθησαν εἰς διασκεδάσεις, γεύματα, δεῖπνα, χοροὺς κ.τ.λ. Δι' ἕκαστον τῶν γευμάτων τούτων ἔδαπανῶντο

πλέον τῶν ἑξακοσίων τσεκινίων (ἰσοδυναμοῦντων πρὸς λίρας στερλίνας εἰς βάρος χρυσοῦ τριακοσίας περίπου, τῆς σχετικῆς πρὸς τὴν σημερινὴν ἀξίας μὴ δυναμένης νὰ ὑπολογισθῆ, βεβαίως ὅμως ἢ ἀξία τοῦ χρυσοῦ τότε ἦτο εἰκοσαπλασία καὶ πλέον τῆς σημερινῆς). Ἡ σπατάλη τῶν διασκεδάσεων τούτων, εἰς τὰς ὁποίας ἐλάμβανον μέρος καὶ αἱ κυρίαί τῆς Χίου, μετημφισμέναι καὶ μὴ, ἔσκανδάλιζε τοὺς Χίους, οἵτινες δυσηνεσχέτουν προσέτι, διότι τὰ τρόφιμα λόγῳ τοῦ συνωστισμοῦ καὶ τῆς σπατάλης εἶχον ὑπὲρ τὸ δέον ὑπερτιμηθῆ· οὕτω διὰ μίαν ἀγγινάραν ἐπληρώνετο τσεκίνιον ἓν, δι' ἓν μῆλον ἡμῖς. Πλὴν τῶν κοσμικῶν τούτων διασκεδάσεων, κατὰ τὸν χειμῶνα ἐκεῖνον ἔλαβον χώραν καὶ ὑπαίθριδι, ὅμοιαι τῶν ἐν Βενετία τελουμένων τότε, ἦτοι Μαυριτανικαί, Ταυρομαχίαι, Ἡράκλειοι ἀγῶνες, (ἀθλητικαὶ ἀσκήσεις ἰσορροπίας) κ.ἄ. Καὶ ἐν ᾧ τοιαῦται ἦσαν αἱ ἀσχολίαι τῶν νέων κατακτητῶν, αἵτινες προϋπέθετον, ἂν μὴ τὴν εὐημερίαν τοῦ λαοῦ, τοῦλάχιστον ὑποφερτὸν βίον, ὃ λαὸς λόγῳ τῆς ἐπελθούσης ἀκριβείας τῶν τροφίμων ὑπέφερε τὰ πάνδεινα. Τὸ κρέας ἐτιμᾶτο τριάκοντα σολδία κατὰ Βενετικὴν λίτραν (1 λίτρ. = 360 γραμμάρια), τὸ ἔλαιον, ἐγχώριον προϊόν, πρὸς 1/2 τσεκίνιον τὴν λίτραν, αἱ τιμαὶ δ' αὐταὶ διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦσαν ὑπερβολικαί· ὡς ἐκ τούτου ἤρχισαν νὰ γογγύζωσι κατὰ τῶν Βενετῶν, καὶ νὰ λέγωσιν ὅτι τὰ δαπανώμενα ὑπὸ τῶν Βενετῶν εἰς μίαν ἐσπέραν δι' ἓν δεῖπνον, θὰ ἠδύναντο νὰ ἐξαρκέσωσι, πρὸς συντήρησιν τῆς νήσου ἐπὶ ἓνα μῆνα. Ἄλλ' ἐν ᾧ οὕτω διεσκέδαζον τρώγοντες καὶ πίνοντες καὶ χορεύοντες, τὴν Τρίτην τῆς πρώτης ἐβδομάδος τῆς Μ. Τεσσαρακοστῆς (Mardi gras), ἦτοι τὴν 8ην Φεβρουαρίου, ἐφάνησαν εἰς τὸ ὕψος τοῦ Καραμπουργοῦ, πλοῖα τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, εἰς ἀπόστασιν δώδεκα μιλίων περίπου ἀπὸ τοῦ μέρους, εἰς ὃ ἐστάθμευον τὰ μεγάλα πλοῖα τοῦ Βενετικοῦ στόλου. Ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ἐκτάκτου καπετάνου τοῦ στόλου διετάχθη ἀνίχνευσις διὰ καϊκίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπέβη καὶ ὁ καπετᾶνος Πριούλης. Ἐν ἀρχῇ ἐνομίσθη ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τοῦ ἐμπορικοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου, ὃ ὁποῖος ἀνεμένετο νὰ ἐπιστρέψῃ ἐκ Σμύρνης, ἔπειτα

δὲ ὅτι περὶ τῶν κατὰ τὸν π. Σεπτέμβριον καταφυγουσῶν εἰς Σμύρνην Σουλτανῶν, διευθυνομένων εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἄλλ' ἢ διάταξις αὐτῶν καὶ ἡ διεύθυνσις κατέστησαν φανερὸν εἰς τοὺς ἀνιχνεύοντας, ὅτι ἐπρόκειτο μᾶλλον, περὶ ἐπιθετικῆς κατὰ τῆς Χίου κινήσεως. Ἐνεκα τούτου, περὶ τὴν μεσηβρίαν τῆς αὐτῆς ἡμέρας Τρίτης, ἀπεστάλη διὰ φελοῦκας ἀγγελιαφόρος πρὸς τὸν Γεν. Καπετᾶνον, ἵνα πληροφορήσῃ τοῦτον περὶ τῶν διατρεχόντων καὶ διατάξῃ ἐνάλογα πρὸς τὴν σοβαρότητα τῆς καταστάσεως. εἶναι περιττὸν νὰ προστεθῇ ἐνταῦθα, πόσον ἡ εἶδησις αὕτη ἐθορυβήσῃ τοὺς Βενετούς, οἵτινες ὠνειρεύοντο ἀκόμη διασκεδάσεις, καὶ πόσον ἐνοχλητικὸν ὑπῆρξε τὸ σάλπισμα, τὸ καλοῦν εἰς γενικὴν συνάθροισιν. Ἀμέσως ἤρχισεν ἡ ἐπιβίβασις τῶν ἀποσκευῶν καὶ τῶν πληρωμάτων ἐπιμελῶς, ἀλλὰ μεθ' ὅλην τὴν ἐπιμέλειαν ταύτην, μόλις περὶ τὴν δεκάτην ὥραν τῆς νυκτὸς (περὶ τὰ ἐξημερώματα) τὰ κάτεργα ἠδυνήθησαν νὰ ἐκπλεύσωσι τῆς Χίου, καὶ τὴν μεσημβρίαν τῆς ἐπομένης, 9 Φεβρουαρίου, νὰ ἐνωθῶσι μετὰ τοῦ στόλου τῶν νηῶν εἰς Σπαλαμαδόραν. Ἐν τοσοῦτῳ ὁ Τουρκικὸς στόλος, ἔχων οὖριον τὸν ἄνεμον, ὀλοταχῶς ἔπλεε κατὰ τοῦ Βενετικοῦ, καὶ καθαρῶς πλέον διεκρίνετο ἡ διάταξις καὶ ἡ δύναμις αὐτοῦ, ἥτις συνέκειτο ἕξ εἴκοσι Σουλτανῶν καὶ εἴκοσι τεσσάρων κατέργων. Ἀντιθέτως ὁ Βενετικὸς στόλος ἀπαράσκευος, καὶ μὴ ἔχων τὸν ἄνεμον εὐνοϊκόν, τὰ δὲ πληρώματα εἰς ἀταξίαν, δὲν ἠδυνήθη οὐδὲ εἰς τάξιν μάχης νὰ τεθῇ.

Περὶ τὴν 2αν ὥραν μ. μ. τῆς ἡμέρας ἐκείνης, οἱ δύο ἀντιμέτωποι στόλοι πλησιάσαντες ἀλλήλους συνεπλάκησαν ἐκ τοῦ συσταδίου, καὶ ἐπληκολούθησεν αἱματηρότατος ἀγών. Πρώτη προσβληθεῖσα ἐκ τῶν Βενετικῶν νηῶν ὑπῆρξεν ἡ καλουμένη «Ἄστρον τῆς θαλάσσης», ἥτις μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν διευθυνομένην ὑπὸ τοῦ καπετάνου τοῦ στόλου Πριούλη, ἤρξατο καιομένη. Εἰς βοήθειαν αὐτῆς ἔδραμε τότε ἡ ἐτέρα ναὺς «Ἐστεμμένος λέων», εἰς ἣν ἅμα ὡς ἐπλησίασε μετεδόθη τὸ πῦρ εἰς τὰ ἰστία καὶ ἐκείθεν εἰς τὸ σκάφος, τὸ ὁποῖον ἀνετινάχθη ἀμέσως αὐτανδρον. Τὴν ἀνατίναξιν τοῦ «Λέοντος» ἐπληκολούθησεν ἡ ἀνατίναξις τοῦ «Ἀστέρος», χωρὶς

νά γίνη γνωστὸν ἂν ὁ κυβερνήτης ἐφρονεύθη πρὸ τῆς ἀνατινάξεως. Ἡ ἀπώλεια τῶν δύο τούτων σκαφῶν τῶν μειζόνων τοῦ στόλου, ὑπῆρξε σοβαρωτάτη διὰ τοὺς Βενετούς, καθότι ἀπώλεσαν τὰς δύο μεγαλυτέρας μονάδας τοῦ στόλου των, πλὴν τῶν ὑπερχιλίων ἀνδρῶν τῶν ἐπιβαινόντων τούτων. Ὁ ἀγὼν ἐν τοσούτῳ ἐξηκολούθει ἀμφοτέρωθεν πεισματώδης, ἀλλ' ἦτο φανερὸν πλέον ὅτι ἔκλινεν ὑπὲρ τῶν Τούρκων. Ἦδη τὸ μέγα κάτεργον (Galeazza) Κονταρίνη, εἶχε σχεδὸν κυριευθῆ ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ πλέον τῶν ὀγδοήκοντα ἀνδρῶν τοῦ πληρώματος εἶχον φονευθῆ, τοῦ κυβερνήτου πληρωθέντος εἰς τὸ μέτωπον. Ἡ ναὺς Λαυρεντίου Ἰουστινιάνη, ἦτο διάτρητος ἐκ τῶν σφαιρῶν εἰς τὸ σκάφος καὶ τὰ ἱστία. Ἡ ναὺς «Δράκων» καὶ αὕτη ἀνετινάχθη, καὶ ἡ τοῦ Πιζάνη εἶχεν ἀλωθῆ, τοῦ Πιζάνη φονευθέντος, ἐπίσης δὲ ἐκινδύνευσαν νὰ πέσωσιν εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, αἱ «Ἄγ. Βίκτωρ» καὶ «Θεῖον Ἐλεος». Κατὰ τὴν φοβερὰν ταύτην διὰ τοὺς Βενετούς ναυμαχίαν, αἱ ἀπώλειαι αὐτῶν ἀνῆλθον εἰς χιλίους πεντακοσίους νεκροὺς καὶ πολλοὺς τραυματίας.

Νικηφόρος ὁ Τουρκικὸς στόλος, ἐπελθούσης τῆς νυκτός, δὲν ἐπεδίωξε τὴν καταστροφὴν τοῦ Βενετικοῦ, ἀλλ' ἀποσυρθεὶς εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας ἠγκυροβόλησε, εἰς ἀπόστασιν ἕξ μιλίων ἀπὸ τοῦ Βενετικοῦ.

Ἐπὶ δέκα συνεχεῖς ἡμέρας, ἀμφοτέροι οἱ στόλοι ἠσχολήθησαν διὰ τὴν ἐπισκευὴν καὶ ἐπαγόρθωσιν τῶν ζημιῶν. Οἱ Τούρκοι μάλιστα ἀπεβίβασαν τοὺς τραυματίας καὶ ἀσθενεῖς ἀνταλλάξαντες τούτους δι' ἄλλων, οἵτινες ἔτοιμοι ἀνέμενον εἰς τὴν μικρασιατικὴν ἀκτὴν. Πάντα τὰ σημεῖα ἐδήλουν ὅτι οἱ Τούρκοι ἐσκέπτοντο νὰ ἐπιτεθῶσι καὶ ἐκ δευτέρου, ὡς ἦτο ἄλλως φυσικόν, ἐν ᾧ οἱ Βενετοὶ, ἀναγκασθέντες νὰ φρουρῶσι τὸ στενὸν τῆς νήσου, δὲν ἠδυνήθησαν οὔτε τοὺς τραυματίας νὰ μεταφέρωσιν, οὐδὲ νὰ ριμουκῆσωσι δύο μεγάλας πυρπολικὰς σχεδίας, αἷς εἶχον ἐν Χίφ.

Τὴν 19 Φεβρουαρίου, ἡμέραν Σάββατον καὶ ὥραν 3 μ. μ., χωρὶς τὰ ἀνιχνευτικὰ τῶν Βενετῶν νὰ ἀντιληφθῶσι τι, ὁ Τουρκικὸς στόλος ἐφάνη πλέον πλησίστιος κατὰ τοῦ Βενετικοῦ. Ἔνεκα τῆς αἰφνιδίας ταύτης κινήσεως, ὑποβοηθουμέ-

νης ὑπὸ εὐνοϊκοῦ ἀνέμου, οἱ Βενετοί, ὅπως ἀποφύγωσι τὴν καταστροφὴν, ἔκοψαν τὰς ἀγκύρας καὶ τὰ πρυμνήσια, διὰ νὰ τεθῶσιν ἐκ τῶν ἐνόντων εἰς τάξιν μάχης.

Οὕτω οἱ στόλοι εὐρέθησαν ἀντιμέτωποι, εἰς βολὴν τυφεκίου, μὲ τὰ πυροβόλα ἔτοιμα ἀμφοτέρωθεν. Τὴν 5 μ. μ. οἱ Τοῦρκοι ἐπετέθησαν πρῶτοι, συνήφθη δὲ ἀγὼν αἱματηρὸς διαρκέσας ἐπὶ τριῶρον, καθ' ὃν οἱ Βενετοὶ ἀπώλεσαν 132 ἄνδρας, πλὴν τῶν τραυματιῶν. Ἄλλ' ὁ Βενετικὸς στόλος κατὰ πολὺ κατώτερος τοῦ Τουρκικοῦ, λόγῳ τῶν μεγάλων του ἀπωλειῶν κατὰ τὴν προηγουμένην ναυμαχίαν, ἀπεχώρησεν ὅπως προλάβῃ τὴν τελείαν καταστροφὴν. Τὸ περιεργον ὅμως εἶναι, ὅτι τὸν Βενετικὸν στόλον φεύγοντα δὲν κατεδίωξεν ὁ Τουρκικὸς, ἀλλὰ ἀφήσας εἰς περιπολίαν τὸν ἔλαφρον στόλον τῶν κατέργων, ἀπεχώρησε εἰς τὰς μικρασιατικὰς ἀκτᾶς. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τῆς ἀποφάσεως, ἣν ἔλαβον τότε οἱ Βενετοὶ περὶ ἐκκενώσεως τῆς νήσου, δέον νὰ ὑποτεθῇ, ὅτι ἐπῆλθε συνεννόησις τις μεταξὺ τῶν ἀρχηγῶν πρὸς ἀποφυγὴν νέας αἱματοχυσίας, ἀφ' οὗ λόγῳ τῶν ἀπωλειῶν τῶν Βενετῶν ὁ ἀγὼν εἶχεν ἤδη κριθῆ.

Τὴν ἐπομένην ὁ Βενετικὸς στόλος διετάχθη ὑπὸ τοῦ Γεν. Καπετάνου νὰ ἐπαναπλεύσῃ εἰς Χίον, διότι εἶχεν ἀποφασισθῆ ἡ ἐγκατάλειψις τῆς νήσου, ἥτις πράγματι καὶ ἐξετελέσθη τὴν 21 Φεβρουαρίου. Κατὰ τὴν ἐσπευσμένην ταύτην ἀναχώρησίν των οἱ Βενετοὶ ἐγκατέλειψαν ἐν Χίῳ μέγα πλῆθος ὕλικου πολέμου καὶ τροφίμων, τὸ κυριώτερον δέ, ἔρμαιον τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν τῶν Τούρκων, ὅστις ἅμα τῇ ἀφίξει τῶν Βενετῶν ἐθεώρησεν ἑαυτὸν ἐλευθερωθέντα διὰ παντὸς ἀπὸ τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ. Ἐπίσης ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὸ μέγα μεταγωγικὰν « Ἀφθονία », τὸ ὁποῖον ἐξώκειλε κατὰ τὴν τελευταίαν στιγμὴν τῆς ἀναχωρήσεως, πλήρες πολυτίμου φορτίου ὕλικου, ἀξιωματικῶν, στρατοῦ καὶ πολλῶν ἐπιβατῶν, οἵτινες πάντες ἐγένοντο ἀχμάλωτοι τῶν Τούρκων.

Διὰ τῆς φυγῆς ταύτης ἐπερατώθη ἡ ἀπερίσκεπτος ἀπόβασις τῶν Βενετῶν εἰς Χίον, ἕνεκα τῆς ὁποίας, ὡς πάντοτε συμβαίνει, οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα.

καὶ ἐκ μέρους τῶν Τούρκων καὶ ἐκ μέρους τῶν Βενετῶν, ἐπέπρωτο δὲ ν' ἀναμείνωσι δύο καὶ πλέον αἰῶνας, ὅπως ἀναπνεύσωσι τὸν ἀέρα τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, τὴν ὁποίαν ἐξηγόρασαν διὰ μεγίστων θυσιῶν καὶ ἀνεκδιηγήτων μαρτυρίων.

Β'.— Η ΕΝ ΒΕΝΕΤΙΑΙ ΚΑΤΑΣΚΟΠΕΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ΛΑΜΠΡΟΥ ΚΑΤΣΩΝΗ

Εὐρισκόμεθα εἰς τοὺς χρόνους τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως. Αἱ καινοφανεῖς ἀρχαί της δικαίως εἶχον θορυβήσῃ τὰ μοναρχικὰ κράτη, ἰδίως δὲ τὰν πολιτείαν τοῦ Ἀγ. Μάρκου. Οἱ ἐξετασταὶ τοῦ κράτους, οἱ γνωστοὶ καὶ ἀπαισίας φήμης, Inquisitori di Stato, οἵτινες κατεσκόπευον τοὺς πάντας καὶ τὰ πάντα, μηδ' αὐτοῦ τοῦ Δόγη ἐξαιρουμένου, ἐνέτεινον ὡς ἦτο φυσικὸν τὰς ἐνεργείας των κατὰ πάντων τῶν ξένων, ἰδίως δὲ κατὰ τῶν παρεπιδημούντων Γάλλων καὶ Ἑλλήνων, κυρίως ὅμως κατὰ τῶν Ἑλλήνων, διότι πλείστοι ὅσοι ἦσαν Βενετοὶ ὑπήκοοι, οἵτινες εἶχον ἐμποτισθῆ τῶν νέων ἰδεῶν, ἐλπίσαντες, ὅτι διὰ τῆς τοιαύτης μεταβολῆς καὶ ἀνατροπῆς τῆς τυραννίας τῶν εὐγενῶν, εὐχερῶς θὰ ἐλάμβανον βοήθειαν ἀπὸ τῶν φιλελευθέρων πλέον κρατῶν πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ βαρβάρου ζυγοῦ τῆς φυλῆς.

Δυστυχῶς ἡ ὥρα δὲν εἶχεν ἐπιστῆ, ἡ δὲ Ρωσία διὰ δευτέραν φοράν, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν σχεδίων της, ἠθέλησε νὰ ἐκμεταλλευθῆ τὸ ἅγιον καὶ ἄγνόν τοῦτο αἶσθημα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Λάμπρος Κατσῶνης καὶ οἱ ὑπὲρ τῆς ἰδέας τῆς ἀναστάσεως τῆς πατρίδος πεσόντες ὁπαδοί του, εἶναι τὰ εὐγενῆ θύματα τῆς Αἰκατερίνης καὶ τοῦ Ποτέμκιν. Ἡ ἱστορία τῆς τραγικῆς διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν περιόδου, πλήρους ὅμως ἀνδραγαθημάτων καὶ ἡρωϊσμοῦ, εἶναι λίαν γνωστῆ, καὶ ἐντελῶς περιττεύει ἡ ἐπανάληψις αὐτῆς ἐν ταῦθα¹, ἐν τούτοις, ἐὰν παρακολουθήσωμεν τὸν Λάμπρον

¹ Ὅρα Κ. Παπαρηγοπούλου. Ἱστορία τοῦ Ἑλλ. Ἔθνους, τομ. Ε' σελ. 633 - 648. Ἐκδ. Α'.

Κατσώνην ἐν Βενετία καὶ Τεργέστη, κατασκοπευόμενον ὑπὸ τῶν ἔξεταστῶν τοῦ Βενετικοῦ κράτους, ἐξ αὐτῶν τούτων τῶν σημειώσεων τοῦ κατασκόπου, νομίζω ὅτι παρέχεται εὐκαιρία νὰ γνωσθῶσι λεπτομέρειαί τινες περὶ αὐτοῦ, διαφυγοῦσαι τὰς μέχρι τοῦδε ἐρεῦνας.

Μεταξὺ τῶν ἐγγράφων τοῦ Βενετικοῦ ἀρχείου, καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὸ τμήμα Inquisitori di stato, ἐν δεσμίδι 535, περιλαμβάνεται φάκελος τοῦ κατασκόπου Γεωργίου Κολώνα, ἀποτελούμενος ἐκ τῶν ἀναφορῶν του πρὸς τοὺς φοβεροὺς ἔξεταστάς. Ἐκ τῶν ἐκθέσεων τούτων παρέλαβον τὰ ἐνδιαφέροντα τοὺς Ἕλληνας τῆς Βενετίας καὶ Τεργέστης, καὶ ἐκ τούτων ἐσχημάτισα εἶδος ἡμερολογίου. Αἱ πληροφορίες αἱ παρεχόμεναι ὑπὸ τοῦ Κολώνα εἶναι ἀκριβέσταται, ὡς προερχόμεναι κυρίως ἐκ τῆς Ρωσικῆς πρεσβείας ἐν Βενετία.

Ἡ πρώτη ἔκθεσις τοῦ Κολώνα χρονολογεῖται τὴν 20 Μαΐου 1788. Ἐκ ταύτης πληροφοροῦμεθα περὶ τοῦ ἀξιότιμου Κολώνα, ὅτι ἡ καταγωγή του εἶναι Ἑλληνική, εἴκε τὸ γένος ἐκ Ναυπλίου· ὅτι ἦτο φίλος τοῦ Ρώσου πρεσβευτοῦ, συμμετέχων καὶ τῆς τραπέζης του, καὶ πολλῶν Ἑλλήνων. Τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας του προσφέρει εἰς τοὺς ἔξεταστάς ἐξ ἀγάπης πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ διότι συμβαίνουνσι γεγονότα, τὰ ὅποια δὲν πρέπει νὰ διαφεύγωσι τὴν προσοχὴν τῶν ἔξεταστῶν.

Τῇ 4 Ἰουνίου πληροφορεῖ ὅτι ὁ ἐκ Κερκύρας Στυρίδων Δρυμὸς, ἐξελιπάρει τὴν μεσολάβησίν του παρὰ τῷ Ρώσῳ πρεσβευτῇ, προτιθέμενος νὰ ζητήσῃ τὴν πρόσληψιν του παρὰ τῆ Ρωσικῆ ὑπηρεσίᾳ, ὑποσχόμενος δὲ νὰ στρατολογήσῃ, λόγῳ τῆς ἐπιρροῆς του, ἐξ χιλιάδας πεζῶν, ἐφιππων, καὶ ναυτικῶν, ἐξ Αὐλῶνος, Δελβίνου, Ἀργυροκάστρου, Μαργαριτίου, Φαναρίου, Ρηνιάσσης, Ζαλόγγου, Ἄρτης, Ροῦμελῆς μέχρις Ἀνατολικοῦ, καὶ τοῦτο ὅπως συνεργήσῃ πρὸς ἀνάστασιν τῆς φυλῆς. (Ἐσφαλμένως ὁ Δρυμὸς ἀναφέρεται ὡς Κερκυραῖος, διότι ἦτο Ἡπειρώτης).

Τῇ 3 Ὀκτωβρίου ἀγγέλλει τὴν εἰς Βενετίαν ἀφίξιν τοῦ Ρώσου ἐν Τεργέστη προξένου Βαρούχα, ὅπως παραλαβῇ 10,000 τσεκίνια καὶ τέσσαρα κιβώτια ὄπλων, καὶ πληρο-

φορεῖ ὅτι ἐν Τεργέστη κατασκευάζονται πυρετωδῶς κανονιοφόροι, καὶ ὅτι ὁ Ἑλλήν Ρῶσος Συνταγματάρχης Μπιγίλλης μεταβαίνει εἰς Σικελίαν καὶ ὄχι εἰς Κέρκυραν.

Τῆ 4 ἰδίου ἀναφέρει τὴν ἀφίξιν εἰς Βενετίαν Κεφαλλήνων ἐν τῇ Ρωσικῇ ὑπηρεσίᾳ· ἐκ τούτων ἀναφέρονται μόνον ὁ Ἰωάννης Κρασᾶς, ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Πίκουλας καὶ ὁ Παῦλος Χαρμπούρης. Οὗτοι μετ' ἄλλων Ἑλλήνων ἐν τινι καφενείῳ κατεφέροντο κατὰ τῆς Βενετίας, λόγῳ τῆς συλλήψεως τοῦ ἐκ Δαλματίας ἀρχιμανδρίτου Σάββα Παστροβίκη, ἔλεγον δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι οἱ μᾶλλον πιεζόμενοι εἶναι οἱ ὑπὸ τοὺς Βενετοὺς Ἑλληνας, διὰ τοῦτο οὗτοι καὶ ἐπιδιώκουσι τὴν Ρωσικὴν Κυριαρχίαν. Τῆ 9 ἰδίου ἀναφέρει περὶ τοῦ φανατισμοῦ ὑπὲρ τῶν Ρώσων τῶν ἐν Βενετίᾳ Ἑλλήνων Σπυρίδωνος Οἰκονόμου, Γεωργίου Κονταξῆ καὶ Ἀλεξάνδρου Τσουκαλᾶ, καὶ τοῦ Κερκυραίου Λαυρεντίου Βεδότη. Μετὰ τῶν Ἑλλήνων τούτων συναναστρέφεται καὶ νέος τις ἐκ Ζακύνθου Σολωμός.

Τῆ 21 ἰδίου ἀναφέρει, ὅτι ἀφίκετο ἐκ Κερκύρας πλοῖον, παρὰ τοῦ πλοιοάρχου τοῦ ὁποίου ἔμαθεν, ὅτι εἰς Πρέβεζαν κατέπλευσε πλοῖον Ρωσικόν, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐπεβιβάσθησαν διακόσιοι ἐξήκοντα ἄνδρες, πάντες Βενετοὶ ὑπήκοοι, ὑπὸ τὸν ἀρχηγὸν Σπῦρον Μπόναν Κεφαλλῆνα, ἔξορισθέντα ἄλλοτε ὑπὸ τοῦ Συμβουλίου τῶν Δέκα, διότι εἶχεν ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν Ρωσικὸν στρατὸν κατὰ τὸν παρελθόντα πόλεμον.

Τῆ 31 ἰδίου ἀναγγέλλει τὴν εἰς Τεργέστην ἀφίξιν τοῦ Ρώσου ἐφοπλιστοῦ Λάμπρου Κατσώνη μετὰ ἑνδεκα πλοίων, ὑπ' αὐτοῦ συλληφθέντων, πληροφορεῖ δὲ ὅτι ἦλθεν εἰς Τεργέστην ἐξαναγκασθεὶς ὑπὸ τοῦ ναυάρχου Ἀγγέλου Ἐμου νὰ φύγῃ ἐκ τοῦ Ἰονίου πελάγους.

Τῆ 11 Νοεμβρίου ἀναφέρει ὅτι, καθὰ πληροφορεῖται, ὁ Κατσώνης ἔρχεται εἰς Βενετίαν ἀκολουθούμενος ὑπὸ τεσσάρων Ἑλλήνων καὶ τινος πρῶην ἱερέως τοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ ξυρισμένου καὶ φέροντος πολιτικὴν ἔνδυμασίαν.

Τῆ 14 ἰδίου ἀναφέρει τὴν ἀφίξιν τοῦ Κατσώνη εἰς Βενετίαν μετὰ μεγάλης ἀκολουθίας καὶ τὴν μετάβασιν του εἰς

τὴν Ρωσικὴν Πρεσβείαν. Οὐδεμίαν ὅμως δίδει πληροφορορίαν περὶ τῶν ἐν Βενετία ἐνεργειῶν του, φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Κατσῶνης ἔλαβε τὰ μέτρα του.

Τὸν Φεβρουάριον 1789 ὁ Κολώνας ἀπεστάλη ὑπὸ τῶν ἔξεταστῶν εἰς Τεργέστην, ὅπως ἐνεργήσῃ τὴν κατασκοπεΐαν κατὰ τῶν ἐκεῖ Ἑλλήνων καὶ τῶν φίλων τοῦ Λάμπρου. Ἐκ Τεργέστης ἔγραφεν, ὅτι ἐσχετίσθη μετὰ τινος πλουσίου ἐμπόρου ἐκ Μωρέως Ἐξηνταβελώνη, φανατικοῦ Ρωσοφίλου. Ἐπισυνάπτει ἀντίγραφον συλλογῆς ἐράνων ὑπὲρ τοῦ Κατσῶνη :

Νικόλαος Πλασταρᾶς	φλωρίνια	600
Δημήτριος Μπαλτατζῆς	»	120
Γεώργιος Μπογιατζόγλου	»	50
Ἰωάννης Γεωργίου	»	500
Μιχαὴλ Τουρναβίτης	»	120
Παράσχος Κατράρος	»	550
Δημήτριος Στρατῆς	»	500
Νικόλαος Κανέλης	»	50
Ἰωάννης Νικολάου	»	150
Ἀναστάσιος Λαγός	»	120

Τῇ 16 Μαρτίου πληροφορεῖ ὅτι ὁ Κατσῶνης συλληφθεὶς ἐν Τεργέστη ἀπελύθη τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Ποτέμκιν.

Τῇ 2 Ἀπριλίου ἀναφέρει ὅτι ὁ ἀνεπὶς τοῦ ἐν Βενετία ἐμπόρου Τσουκαλᾶ Ἀλέξανδρος ἔλαβε δίπλωμα Ρώσου ὑπολοχαγοῦ εἰς ἀνταμοιβήν, διότι ἐμέτρησεν εἰς τὸν Κατσῶνην χίλια τσεκίνια.

Τῇ 22 ἰδίου, ὅτι ὁ Κατσῶνης, ἀποπερατώσας τὰς προετοιμασίας του, ἀναχωρεῖ περὶ τὸ τέλος τῆς ἐβδομάδος.

Τῇ 30 ἰδίου, ὅτι, καθὰ ἐπληροφορήθη παρὰ Ρώσου ἀξιωματικοῦ, πλοῖον φέρον σημαίαν Ρωσικὴν προσωρμίσθη ἐν Κερκύρα, πλοιαρχούμενον ὑπὸ τοῦ ἐκ Ζακύνθου Ἰωάννου Σιγούρου, τὸ ὁποῖον μετὰ διαμονὴν μηνὸς ἀνεχώρησεν εἰς Πρέβεζαν, ἔνθα παρέλαβε τοὺς στρατολογηθέντας Χειμαριώτας, Ἡπειρώτας καὶ Πρεβεζιάνους. Ἐν Κερκύρα παρέλαβε 300 βαρέλια πυρίτιδος καὶ πολλὰ πολεμefόδια. Εἰς ἐρώτησιν: πῶς ἠδυνήθη ὁ Σιγούρος νὰ παραλάβῃ

τοσαύτην ποσότητα πυρίτιδος, ἐδόθη ἢ ἀπάντησις, ὅτι οἱ ἐν Κερκύρα ἀντιπρόσωποι τῆς Βενετικῆς πολιτείας πωλοῦσι τὰ πάντα εἰς τιμὴν εὐκαιρίας. Μεσίτης τοῦ Σιγούρου ἦτο ὁ ἐκ Λευκάδος Σωτήρης, κουρεὺς τὸ ἐπάγγελμα. (Νὰ πρόκειται ἄρα γε περὶ τοῦ περιφήμου Σωτήρη, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Rouqueville;). Πληροφορεῖ ἀκόμη ὅτι ἐν τῷ Αἰγαίῳ ἐνεργοῦνται μεγάλοι ἔξοπλισμοί.

Τῇ 15 Ἰουνίου, ὅτι ἐξ ἐκθέσεων τοῦ ἐν Κερκύρα Ρώσου προξένου Ε. Μπενάκη ἢ Ρωσικῆ πρεσβεία ἐπληροφορήθη, ὅτι ὁ Ναύαρχος Ἔμος δυσανασχετεῖ κατὰ τῶν Κεφαλλήνων, Ἰθακησίων καὶ Παργίων, διότι ἐπέβησαν τῶν στόλων τοῦ Κατσώνη καὶ τοῦ Γουλιέλμου, ἐτιμώρησε δὲ τοὺς Παργίους, διὰ τοῦ ἐμπρησμοῦ τῶν οἰκιῶν τῶν προκρίτων, προφασισθεῖς, ὅτι οἱ Πάργιοι συνέλαβον πλοῖον Δουλτσινωτῶν. Ἐπίσης πληροφορεῖ ὁ αὐτὸς πρόξενος, ὅτι συναντηθέντων τοῦ Ἔμου καὶ τοῦ Κατσώνη ἔξωθεν τῆς Κερκύρας, ὁ Ἔμος ἔξεδίωξε τοῦτον ἐκ τῶν ὑδάτων τῆς πολιτείας.

Τῇ 7 Μαρτίου 1790 ἐκ τῆς αὐτῆς ὡς ἄνω πηγῆς πληροφορεῖται, ὅτι ὁ κουρσάρος Λάμπρος Κατσώνης συνέλαβε πλοῖον ὑπὸ Τουρκικὴν σημαίαν μὲ φορτίον σίτου, διευθυνόμενον εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλά, συναντήσας τὸν Ἔμον καθ' ὁδόν, ἔξηναγκάσθη ὑπ' αὐτοῦ νὰ ἀποδώσῃ πλοῖον καὶ φορτίον, ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ὁ σῖτος ἀνήκεν εἰς ἐμπόρους ὑπηκόους Βενετούς. Ὁ Ρώσος πρεσβευτῆς δυσανασχετῶν διὰ τοῦτο φέρεται εἰπών: «Οἱ χριστιανοὶ πράττουσι κατὰ τῶν χριστιανῶν, ὅτι δὲν δύνανται οἱ Τοῦρκοι».

Τῇ 3 Μαΐου, ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς πληροφορεῖται, ὅτι ὁ Ἕλλην Ψαρός, πρεσβευτῆς τῆς Ρωσίας ἐν Μελίτῃ παρὰ τοῖς ἐκεῖ ἱππόταις, διωρίσθη μέλος τοῦ Ναυαρχείου τῆς Πετροπόλεως καὶ διοικητῆς τῶν τριῶν ἐλευθέρων στολισκῶν τῆς Μεσογείου, ἦτοι τὸν ὑπὸ τοὺς Γεωργ. Βοϊνοβιτζ, Λάμπρον Κατσώνην καὶ Γουλιέλμον. Ὁ τελευταῖος οὗτος εὗρίσκετο τότε ἐν Τεργέστη ἐπισκευάζων τὰ πλοῖα του, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν δύο φρεγάται, ἡ μὲν 44 τηλεβόλων, ἡ δὲ 32. Μία τῶν δύο τούτων φρεγατῶν ἦτο προωρισμένη διὰ Ζάκυνθον, ἔνθα εἰς τὸν ὄρμον Κερὶ θὰ ἐπε-

βίβαζε 160 ἄνδρας, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πέτρου Ζελαΐτη.

Τῇ 19 Ἰουνίου, ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς, ἐκ πληροφοριῶν τῶν προξένων τῆς Ρωσίας, Κερκύρας καὶ Ζακύνθου, ἀναφέρει τὰ τῆς γνωστῆς ναυμαχίας τοῦ Κατσώνη ἔξωθι τῆς Κέας. Ὁ στολισκός τοῦ Κατσώνη, ἀποτελούμενος ἐξ ἑννέα πλοίων, προσεβλήθη ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, ἐξ σιαμπεκίων καὶ δύο καραβελῶν. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην ἠττήθη ὁ Κατσώνης, ὅστις, ἵνα διαφύγῃ τὴν αἰχμαλωσίαν κατέφυγεν εἰς Κύθηρα, διασωθεὶς μετὰ τριῶν μικρῶν πλοίων. Ἐκ τῶν ὑπολοίπων ἐξ τὰ μὲν τρία ἐπυροπολήθησαν, τὰ δὲ ἕτερα τρία συνελήφθησαν, σφαγέντων τῶν 300 ἐπιβαινόντων μέχρις ἑνός. Μετὰ τὸ κατόρθωμά του τοῦτο ὁ Τουρκικὸς στόλος προσωρμίσθη εἰς Κέα, ἔνθα ἀποβιβασθέντος στρατοῦ συνελήφθησαν αἱ ἐφεδρεῖαι τοῦ Κατσώνη ἀποτελούμεναι ἐξ 800 ἀνδρῶν, πάντων Κεφαλλήνων, Ζακυνθίων καὶ Ἡπειρωτῶν. Καὶ τούτους κατέσφαξαν οἱ Τούρκοι, καὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν μετὰ τῶν προηγουμένων, φορτώσαντες ἐπὶ σακολέβας, ἀπέστειλαν εἰς Κωνσταντινούπολιν.

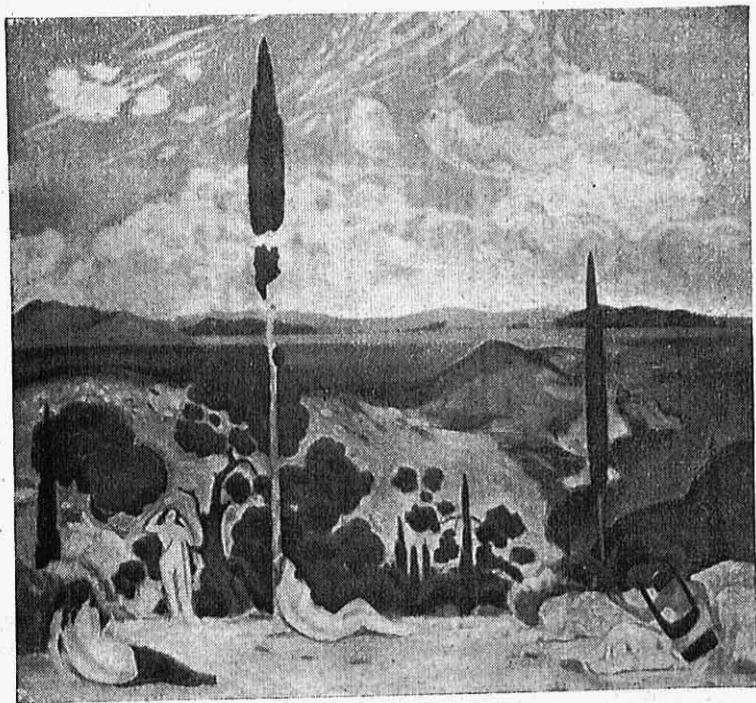
Τῇ 28 Ἰουνίου ὑποβάλλει κατάλογον τῶν συνεισφορῶν τῶν ἐν Βενετίᾳ Ἑλλήνων ὑπὲρ τοῦ ἀγῶνος πρὸς τὸν Βριγαδιέρην Ψαρόν :

Μαρκήσιος Λάμπρος Μαρούτσης . . .	τσεκίνια	2000
Σπυρ. Οἰκονόμος καὶ Γεωρ. Κονταξῆς . . .	»	2000
Ἰωάννης Λαζάρου	»	2000
Ἰωάννης Σάρος	»	2000
Νικόλαος Τσουκαλᾶς εἶχε δώση πρὸς τὸν Κατσώνην τὸ π. ἔτος	»	600

Τῇ 25 Σεπτεμβρίου ἐκ τῆς Ρωσικῆς πρεσβείας πληροφορεῖται, ὅτι ὁ Λάμπρος Κατσώνης, εὐρισκόμενος εἰς Κύθηρα, προσεβλήθη ὑπὸ τεσσάρων Ἀλγερινῶν σιαμπεκίων, γενομένης δὲ ναυμαχίας, ἠττήθη καὶ πάλιν ὁ Κατσώνης, διασωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος μεθ' ἑνός ἐκ τῶν πλοίων του.

Τῇ 7 Μαρτίου 1791 ἀναγγέλλει τὴν ἀφίξιν τοῦ Ἑλλήνου Ρώσου στρατηγοῦ Ταμάρα διευθυνομένου εἰς Κέρκυραν.

Τῇ 12 Μαρτίου παρέχει τὴν πληροφορίαν, ὅτι ὁ Ταμάρας ἐκ Κερκύρας θὰ διεπεραιουῖτο εἰς Ἡπειρον πρὸς ἐπι-

Κ. ΤΣΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ

θεώρησιν τῶν στρατολογηθέντων εἰς τὰ ἀπὸ Ἰωαννίνων μέχρις Ἄρτης χωρία. Τὰ χωρία ταῦτα, ὡς εἶχε γράψῃ ὁ Μπενάκης, εἶχον στείλη 24 ἀντιπροσώπους ὑπὸ τὴν προεδρείαν ἱερέως, εἰς Τεργέστην, πρὸς συνεννόησιν διὰ τὴν στρατολογίαν. Ἐπίσης ἀναφέρει τὴν ἀφιξίν εἰς Βενετίαν δέκα λεγομένων καπιτανέων Σουλιωτῶν, ὅπως προτείνωσι εἰς τὸν Ρῶσον πρεσβευτὴν 8000 μαχητῶν.

Τῇ 14 Μαρτίου ὁ Ταμάρας εὐρίσκειται εἰς Βενετίαν μετὰ τοῦ Κατσώνη καὶ τεσσάρων ἄλλων.

Τῇ 15 Μαρτίου ὁ Κατσώνης ἀνεχώρησεν ἐκ Βενετίας διὰ Λιβόρνον πρὸς συνάντησιν τοῦ νεοτεύκτου στολίσκου τοῦ ἐκ τριῶν πλοίων, ἦτοι μιᾶς φρεγάδας τῶν 44 τηλεβόλων καὶ δύο ἄλλων, ἑνὸς δέκα τεσσάρων καὶ ἑτέρου ἕξι, πλὴν τούτων δ' ὡς εἶπεν ἐν Βενετία, ἀνέμενον αὐτὸν καὶ ἄλλα ἐν Μελίτη. (Πρόκειται προφανῶς περὶ τοῦ στολίσκου τοῦ Γουλιέλμου, μετὰ τοῦ ὁποίου δυστυχῶς οὐδέποτε ἠδυνήθη νὰ ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν, ὅστις ὅμως ὡς γνωστὸν ἀφωπλίσθη ὑπὸ τῶν ἱπποτῶν, τοῦ Γουλιέλμου ἕκτοτε ἰδιοτεύσαντος αὐτόθι.)

Τῇ 17 Μαρτίου ἀναφέρει, ὅτι ὁ Κερκυραῖος Σπυρίδων Κουρσάσης, κατὰ διαταγὴν τοῦ Ταμάρρα στρατολογεῖ ἐν Βενετία Ἑλληνας ὑπηκόους Βενετούς.

Τῇ 6 Ἰουνίου ὁ Κατσώνης εὐρίσκειται πάλιν ἐν Τεργέστη, ὁπόθεν ἐπρόκειτο νὰ μεταβῇ εἰς Ἄρταν, ὅπου ἀνέμενον αὐτὸν 500 Ἡπειρώται, αὐτοὶ οὗτοι οἱ στρατολογηθέντες ὑπὸ τῶν εἰς Τεργέστην ἐλθόντων ἀντιπροσώπων.

Τῇ Ἰουνίου, πληροφορεῖ, ὅτι ὁ Κατσώνης ἀνεχώρησεν ἐκ Τεργέστης τὴν π. Παρασκευήν. Καθὰ ὅμως ἐπληροφορήθη ὑπὸ τοῦ ἐκ Τεργέστης ἐπανελθόντος Ἰωάννου Βελλίδου, ὁ Κατσώνης ἐδυσκολεύθη πολὺ νὰ ἀναχωρήσῃ, διότι τὰ πληρώματα αὐτοῦ, λόγῳ καθυστερήσεως τῶν μισθῶν των, εἶχον ἀπεργήσῃ. Τὴν παραμονὴν τῆς ἀναχωρήσεως ἠναγκάσθη νὰ περιέλθῃ ἔνοπλος τὰ καφενεῖα καὶ τὰ καπηλεῖα τῆς πόλεως, ὅπως περισυλλέξῃ τοὺς ἀνδρας του, ἐξαναγκάσας αὐτοὺς νὰ τὸν ἀκολοιθήσουν, καὶ οὕτω ἠδυνήθη νὰ ἀναχωρήσῃ τὴν πρωΐαν. Μεταξὺ τῶν ἀξιωμα-

τικῶν του ἦσαν καὶ δύο Ζακύνθιοι, ὁ Γεώργιος Μελισσηνὸς καὶ τὸς Μοτσκένιγος, οὗτοι δὲ παρετήρησαν εἰς τὸν Κατσώνην, ὅτι ὁ τρόπος του πρὸς τὰ πληρώματα δὲν ἦτο ὁ ἀρμοδιώτερος. Θυμωθεὶς ὁ Κατσώνης διέταξε νὰ δέσῃ τὸν ζηρούτερον Μελισσηνόν, καὶ ἀφ' οὗ ἰδίαις χερσὶ ἐπέρασε τὸν βρόχον εἰς τὸν λαμόν του, ἐκρέμασεν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ἴστοῦ εἰς κοινὴν θέαν πρὸς παραδειγματισμόν.

Τῇ 9 Ἰουλίου 1792 ἀναφέρει τὰ διαδιδόμενα περὶ Κατσώνη, δηλ. τὴν ἀνακήρυξιν αὐτοῦ εἰς Πρίγκιπα τῆς Μάνης, καὶ τὴν ἀνυπακοήν του πρὸς τὴν Αὐτοκράτειραν νὰ εἰρηνεύσῃ, τὴν ὀχρώσῃν τοῦ Πόρτο-Κάγγιο διὰ φρουρίου, τὴν ναυπήγησιν στόλου ἐκ δέκα ἐπτὰ πλοίων, διηρημένου εἰς τέσσαρας μοίρας, τὴν ναυμαχίαν του μετὰ δύο Ἀλγερινῶν σιαμπεκίων, τὰ ὁποῖα ἐκνίρεισε, ἀπωλέσας ἐν πλοίῳ κατὰ τὴν συμπλοκὴν, καὶ τέλος τὴν δημοσίευσιν προκηρῦξεως πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν λαόν, καὶ τὴν ὑψωσιν σημαίας ἧς ἐπισυνάπτει τὸ σχέδιον. (Ἡ σημαία αὕτη, ἐραλδικῶς ἐσφαλμένη, διαιρεῖται εἰς τρεῖς ζώνας, 3, κυανῆν, 2 μελανήν, 1 ἐρυθράν, ἐκάστη τῶν ὁποίων φέρει εἰς τὸ μέσον καρδίαν, 1 κυανῆν, 2 ἐρυθράν, 3 μελανήν, ἐπὶ τοῦ ὅλου χιαστὶ δύο ξίφη ἀργυρᾶ. Κάτωθεν τῆς σημαίας ἡ ἐπιγραφὴ Λάμπρος Κατσώνης, πρίγκηψ, τῆς Μάνης, Ἐλευθερωτῆς τῆς Ἑλλάδος).

Τῇ 11 Ἰουλίου 1792 ἀναφέρει εἰδήσεις περὶ Κατσώνη κομισθεῖσας ὑπὸ τοῦ Ζακυνθίου πλοιάρχου Βλασίου Φλώρου, ἐλθόντος ἐκ τῶν μερῶν ἐκεῖνων. Γράφει λοιπὸν ὅτι ὁ Τουρκικὸς στόλος, βοηθούμενος ὑπὸ τριῶν Γαλλικῶν φρεγατῶν, προσέβαλε τὸν Κατσώνην εἰς Πόρτο Κάγγιο καὶ κατέστρεψεν ὀλοσχερῶς τὸν στόλον αὐτοῦ, ὅτι τὰ πληρώματα αὐτοῦ ἐκ 1600 ἀνδρῶν συλληφθέντα ὑπὸ τῶν Γάλλων παρεδόθησαν εἰς τοὺς Τούρκους, καὶ ὅτι μόνος σχεδὸν ὁ Κατσώνης ἠδυνήθη νὰ διασωθῇ διὰ λέμβου. Ταῦτα εἶναι ὅσα συνάγονται ἐκ τῶν ἀναφορῶν τοῦ Κολωνα περὶ Κατσώνη. Ἄν καὶ ἄνευ ἀλληλουχίας, ἐν τούτοις διαφορῶσι σημεία τινὰ τῶν περὶ Κατσώνη γνωστῶν πληροφοριῶν.